

RESSENYES

Josep Maria Coll, *La relació interpersonal*. Madrid: Fundació Emmanuel Mounier, 2010, 212 p.

Més enllà del sòlid contingut del llibre del Dr. Coll, hi ha dos elements que el fan únic en el gènere de la filosofia personalista. D'una banda, ens trobem davant d'un llibre d'un fort component metodològic, i de l'altra, tenim l'explicitació crítica dels continguts. L'autor ha tingut moltíssima cura a elaborar un model impecable, filosòficament ben construït. I ho ha fet a partir dels grans autors de la nostra tradició. A la base del personalisme del Dr. Coll hi trobem les intuïcions i els plantejaments que han elaborat els grans filòsofs i teòlegs occidentals. El lector informat hi trobarà problemàtiques iniciades per l'augustinisme, pels grans Pares de l'Església i per tots aquells filòsofs que han analitzat la relació entre la raó i la fe. Mostrant, doncs, la imbricació entre fe i raó, l'autor afrontarà un tema tan complex com el de la relació i la constitució del jo i del tu. Aquesta recerca apassionant es fa amb una cura extraordinària i amb la mirada pròpia del filòsof crític: estudiar atentament què n'han dit els precedents per, en el diàleg fecund, fer-hi les aportacions necessàries. És des d'aquesta premissa que l'autor dialogarà amb Erich Przywara (en especial sobre el concepte d'*analogia entis*) i amb Karl Barth (i la seva *analogia fidei*), i destacarà les aportacions de l'*analogia trinitatis* formulada per Theodor Haecker, la de

Crist com a *analogia entis concreta* defensada per Hans U. von Balthasar, l'ontologia trinitària de Klaus Hemmerle i l'*analogia caritatis* de Manfred Lochbrunner. De tot aquest viatge crític pels autors europeus que han marcat una fita filosòfica i teològica en el pensament del segle XX, el Dr. Josep M. Coll en conclou que el pensament personalista ha de plantejar, i planteja, si l'entendem com a veritable proposta radical de vida, una *analogia amoris*. La relació intersubjectiva només serà veritable relació entre persones si té per base l'amor.

El llibre elabora un model filosòfic personalista que permet afrontar les grans qüestions de la filosofia i de la teologia, especialment les relatives a la relació essencial entre les persones. Una clau indispensable per a assolir-ho és el replantejament de la relació entre filosofia i teologia, ara tan sovint qüestionada. Aquesta relació s'ha vist complicada per una necessitat impostada, sobrevinguda, que sosté una independència tal que la filosofia no necessita per a res la teologia, i al seu torn, que la teologia pot prescindir –i ha de prescindir, afirmen– dels plantejaments dels filòsofs. El model personalista que proposa l'autor supera aquella distinció i aquells plantejaments restrictius, però no per això elimina el que és propi del filòsof o del teòleg. Expert en aquesta qüestió (el Dr. Coll l'ha afrontada en diversos llibres, articles i conferències), proposa un gir copernicà. No es tracta d'observar la relació interpersonal des de la filosofia o des de la teologia, ans al contra-

ri, es tracta d'estudiar la teologia i la filosofia des de la relació interpersonal. El capgirament que suposa aquesta tesi és crucial, perquè trenca la pretesa neutralitat del lloc des d'on hom s'inicia en les qüestions. L'evidència del plantejament mostra que hi ha un lloc anterior a les temàtiques estrictament filosòfiques i teològiques, i que en aquest terreny, ja hi ha lloc per a l'acció personalista. És el terreny de la pràctica, el de la vida. Per a ser personalista no s'ha de ser un filòsof ni un teòleg: cal haver apostat per la relació interpersonal que constitueix les persones. Després hi entraran el filòsof i el teòleg, que exposaran les seves raons i mostraran les seves metodologies.

Com es pot veure, en la fonamentada proposta del Dr. Coll hi ha un nexa d'unió intrínsec entre filosofia i teologia. La filosofia, quan és veritablement filosofia i planteja rigorosament les qüestions, aboca de ple a la teologia. Segons el model que es desenvolupa en aquest llibre, el plantejament radical de les qüestions que atrauen el filòsof el condueix fins a la teologia. Aquest moviment ascendent de la filosofia a la teologia és seguit per un de descendent que va de la teologia a la filosofia. Les qüestions teològiques prenen, doncs, tot el rigor si estan fonamentades en raons filosòfiques precises, i al seu torn, les raons filosòfiques queden il·luminades per la mirada teològica.

Des del nou paradigma filosòfic que proposa el Dr. Coll se superen les limitacions del neoescolasticisme, que, mogut per la simple raó i utilitzant com a mètode l'*analogia entis*, aboca a l'ontoteologia, que oblidava l'ésser. La nova metafísica tindrà per base, com ja hem indicat, l'*analogia amoris*

i recollirà les aportacions de G. Siewerth i H.U. von Balthasar. A més, cal observar-hi la sàvia empremta que deixà en l'autor el filòsof Jaume Bofill –un dels referents màxims de l'Escola Tomista de Barcelona–. Així doncs, en aquest nou paradigma filosòfic per al segle XXI la relació interpersonal és posada com a qüestió primera i a la base de totes les ciències humanes. Fer aquesta afirmació ens situa en el nivell més profund on pot capbussar-se la filosofia. Coll va a l'arrel de tota filosofia, sigui de la tradició que sigui, mentre tingui per base la persona (és possible i sostenible una filosofia sense l'home?). Ens aboquem, doncs, a la pregunta pel què i pel com es constitueix l'essència de la persona.

Pel fet de ser aquest un tema essencial, la filosofia del Dr. Coll és molt més enllà de les etiquetes i de les escoles. Les etiquetes s'usen i es gasten, i les escoles passen. Però les categories permeten pensar els problemes. Som més enllà de les modes: ens aboquem a la manera de pensar allò que ens defineix com a humans. La problemàtica a la qual s'enfronta el Dr. Coll és de màxim relleu per al pensament. Ara bé, aquesta investigació podria moure's en exclusivitat en el terreny dels conceptes. L'autor té molt d'interès a defugir-ho: si només ens quedéssim en aquest nivell no passaria de ser una teoria més, per molt afinada que fos. La relació interpersonal ha de partir de fets i ha d'anar als fets. És per això que la primera realitat a estudiar no és cap concepte, sinó una relació: la que s'estableix entre un tu i un jo. Allò que hem d'atendre primàriament és una *relació* constitutiva d'unes unitats bàsiques: el jo i el tu. Una relació que per ella mateixa desborda la dualitat i

reclama la humanitat sencera; un tu i un jo que només es poden constituir com a veritable relació humana si hi ha la humanitat que la sustenta.

Centrat ja el punt de partida no pas en una unitat concreta sinó en una relació humana situada, l'autor ens fa veure que aquest principi és també una realitat teològica. Observar aquella relació exclusivament com a «fet natural» seria retallar-la de la dimensió que li acaba de donar ple sentit: és un fet de fe. La relació interpersonal plena se sustenta en la voluntat salvadora de Déu. Descobrim així com la relació interpersonal s'ha d'abordar tant des de l'anàlisi filosòfica com des de la teològica. La filosofia descriu l'estructura i la immanència de la trobada interhumana en ella mateixa, en tot allò que li és propi a la raó. La teologia explicitarà les implicacions de fe i de gràcia que han de fonamentar la relació interpersonal. Una realitat no pot separar-se de l'altra: l'anàlisi teològica obviat les exposicions de la filosofia ens dona una relació coixa, les explicitacions filosòfiques sense el treball teològic ens la donen cega.

Com es pot veure, doncs, el llibre del Dr. Josep M. Coll és una de les apostes més serioses i ben construïdes que el pensament europeu ha donat recentment a l'entorn de la realitat de la persona. Tot entroncant amb els grans plantejaments de les metafísiques europees plantejades a la llum de les problemàtiques aquí esbossades i tot recollint les aportacions dels grans metafísics ja assenyalats, el Dr. Coll ens projecta un sistema nou per a comprendre la realitat profunda de la relació interpersonal; un model vital per a afrontar els grans reptes de con-

vivència que avui tenim plantejats en una societat cada dia més pluricultural.

Ignasi ROVIRÓ
GR «Filosofia i Cultura»
Facultat de Filosofia (URL)

Raimundi Lulli Opera Latina, Supplementum Lullianum III, Ha-Melacha Ha-Ketzara. A Hebrew Translation of Ramon Lull's Ars brevis. Ed. de H.

Hames. Turnhout: Brepols, 2012, 195 p.

Durant la segona meitat del segle xv s'esdevé al nord d'Itàlia una substitució de les fonts filosòfiques en les comunitats jueves. Els textos de la tradició grecoàrab i els seus comentaristes són reemplaçats per la traducció d'autors escolàstics del llatí a l'hebreu. Aquest nou capítol de la *translatio studiorum* –que comença des del segle XII a la península– de la tradició llatí medieval a l'interior d'aquestes comunitats va ser documentada ja a finals del segle XIX per Moritz Steinschneider (*Die Hebräischen Übersetzungen des Mittelalters...*, 1893, p. 461-497). Mauro Zonta recull («The Autumn of Medieval Jewish Philosophy...», *Miscellanea Mediaevalia*, 31, 2004, p. 474-492) aquell mateix llistat de traduccions, on trobem Pere Hispà, Tomàs d'Aquino, Grosseteste i fins el mateix Jean de Jandun, entre d'altres. Amb la finalitat de donar una explicació a la reedició hebrea de l'escolasticisme llatí durant el Renaixement, Zonta ha denominat aquest període «la tardor de la filosofia medieval jueva».